

Arnhem, creatieve stad van verbinding

Subsidiestelsel en bouwstenen cultuurbeleid Arnhem

05-08-2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
DEEL I	
1. Huidig beleid	5
2. Reflectie Blueyard.....	9
DEEL II	
3. Interviews & Rondetafelgesprekken	11
4. Benchmark	16
DEEL III	
5. Aanbevelingen 2025-2028	18
6. Aanbevelingen vanaf 2029	22
7. Slotopmerkingen	27
DEEL IV	
8. Vergelijking gemeenten	28
9. Deelnemerslijst interviews	32

Inleiding

De gemeente Arnhem staat aan de vooravond van een belangrijke herziening van het cultuurbeleid. In 2012, twaalf jaar geleden, verscheen de Nota STROOM, die, hoewel twee keer bijgesteld, nog steeds de basis is voor het cultuurbeleid. De gemeente wil in 2024 komen tot een meer fundamentele herijking van het beleid voor de kortere en de langere termijn. Dit adviesrapport draagt bouwstenen aan voor die herijking.

Deze herijking vindt plaats in een spannend tijdsgewricht. Gemeenten, ook de gemeente Arnhem, staan voor grote financiële uitdagingen met het zogenaamde “ravijnjaar” 2026 in zicht. Er treedt een nieuw kabinet aan waarvan nog onduidelijk is hoe het cultuurbeleid eruit zal gaan zien. Uit het Hoofdlijnenakkoord is echter al wel duidelijk dat de culturele sector en de gemeenten voor nieuwe financiële opgaven komen te staan. En eerder dit jaar verscheen het stelseladvies “Toegang tot cultuur” van de Raad voor Cultuur, dat fundamentele gevolgen kan hebben voor de wijze waarop het cultuurbestel wordt ingericht. Kortom, onzekere tijden. Bij lezing van dit rapport is het dan ook goed te realiseren dat de (financiële) realiteit voor de culturele sector de komende tijd behoorlijk kan veranderen. In dit advies zijn wij uitgegaan van het huidige budgettaire kader. Daarbij tekenen we aan dat zonder reparaties voor stijgende huisvestings- en beheerslasten, fair pay en de aangekondigde btw-verhoging er minder cultuur gemaakt kan worden.

Vraagstelling

De kernvraag die dit advies adresseert is: "Is een aanpassing van het beleid en subsidiebestel voor cultuur in de gemeente Arnhem noodzakelijk op de korte en op de lange termijn? En zo ja, welke wijzigingen zijn gewenst en wat betekent dat voor het subsidiebestel? Het antwoord op deze vraag moet leiden tot bouwstenen voor een toekomstbestendige herinrichting van het cultuurbeleid en subsidiebestel, dat praktisch uitvoerbaar is en aansluit op het cultuurlandschap in de stad.

Aanpak

Blueyard is een coöperatie van cultuuradviseurs. Voor deze opdracht waren Ingrid van Engelshoven, Maike Fleuren en achter de schermen Henk Scholten de adviseurs. Meer informatie vind je op www.blueyard.nl

Onze aanpak bestond uit de volgende stappen:

- Een analyse van het huidige beleid;
- En participatief traject met interviews en rondetafelgesprekken met stakeholders, om diverse perspectieven op te halen;
- Vergelijkende onderzoeken met andere gemeenten om *best practices* en mogelijke valkuilen te identificeren.

Dit leidt tot een advies dat bevindingen en aanbevelingen omvat, aangevuld met scenario's voor mogelijke aanpassingen in het subsidiebestel.

Rapportage

Deze rapportage is opgebouwd uit zes delen: analyse van het huidige beleid, verslag van de interviews en rondetafelgesprekken, benchmark met vergelijkbare gemeenten, aanbevelingen voor de korte termijn (2025-2029) en aanbevelingen voor de langere termijn (2029 en verder) en bijlagen.

Opdracht

De gemeente Arnhem heeft Blueyard gevraagd een voornamelijk kwalitatieve analyse te maken van de staat van de culturele sector in Arnhem en de maatschappelijke en economische uitdagingen waar deze voor staat, mede in het licht van landelijke trends en ontwikkelingen. Daarnaast had Arnhem behoefte aan een reflectie van Blueyard op het huidige cultuurbeleid en het subsidiestelsel.

Daarnaast werd gevraagd te verkennen hoe de afdeling cultuur en de sector zich kunnen verbinden aan andere domeinen van stedelijk beleid (zoals onderwijs, zorg, welzijn, stedelijke ontwikkeling, economie). En te verkennen hoe de cultuursector een sterkere rol kan spelen in de andere domeinen. Dat is mede relevant en actueel vanwege de ontwikkeling van Cultuur in Zuid en het Nationaal Programma Arnhem Oost.

Proces Blueyard

De aanpak van Blueyard bestond uit de volgende stappen:

- **Deskresearch**;
- 12 **diepte-interviews** (Museum Arnhem, Introdans, Rozet, Groene Metropoolregio, Raad voor Cultuur, gemeente Nijmegen, ArtEZ, Rijn IJssel, gemeente Arnhem (ontwikkelbedrijf/groeiende stad), Nationaal Programma Arnhem Oost, CNA, Platform Beeldende Kunst Arnhem, Cultuur Academy, Adviescommissie meerjarige regelingen) – zie bijlage voor de deelnemerslijst;
- 6 **rondetafelgesprekken** met ca 50 vertegenwoordigers uit de sector en de stad met als thema's: makers, fair pay/ inclusie en diversiteit, ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing, cultuureducatie en participatie, Arnhem in 2035, Nationaal Programma Arnhem Oost;
- **Benchmark** met 5 vergelijkbare en beschikbare gemeenten: Groningen, Enschede, Nijmegen, Tilburg en Zwolle.

DEEL I

1. Huidig beleid

Cultuurbeleid

Het cultuurbeleid van de gemeente Arnhem is vastgelegd in de Nota STROOM uit 2012. Deze is geëvalueerd in 2016, hetgeen uitmondde in de Nota Arnhem STROOMT door, en nog een keer geactualiseerd in de Nota STROOMversnelling in 2020.

Hoofddoelstellingen

De hoofddoelstellingen van beleid, zoals neergelegd in de Nota STROOM kunnen als volgt worden omschreven:

- Verbreding van cultuurbereik en participatie;
- Versterking van de culturele infrastructuur;
- Profileren en vitalisering van het culturele klimaat.

Bij de evaluatie in 2016 werd geconcludeerd dat de doelstellingen van STROOM onverminderd actueel waren en dat geen ingrijpende wijzigingen in beleid of subsidiestelsel nodig waren. Er kwamen wel twee nieuwe impulsen om de doelstellingen van STROOM te verwezenlijken. Dit waren:

- **Makersklimaat:** De grote professionele instellingen (Rozet, Museum Arnhem, Focus Filmtheater, Luxor Live en Musis en Stadstheater Arnhem) moesten meer werk maken van hun verantwoordelijkheid voor het functioneren van de keten en er werd gedacht aan een digitaal platform voor de culturele sector, waar kennis gedeeld kan worden en vraag en aanbod binnen de culturele sector uitgewisseld kan worden;
- **Nieuwe verbindingen:** de noodzaak om te werken aan cross-overs tussen sectoren en disciplines werd nogmaals onderschreven.

In 2020 werd STROOM geactualiseerd in de Nota STROOMversnelling. Daarin werd vastgesteld dat de Arnhemse keten werkt en vitaal is en dat de flexibilisering van het cultuurbudget (Stroomversneller en PAC, nu deelregeling 'Artistieke producties en presentatie') heeft gewerkt en tot nieuwe aanwas heeft geleid. De wens om kunst en cultuur nog meer te verbinden met andere sectoren wordt nogmaals onderstreept. Het aanbod moet diverser, met aandacht voor nieuwe genres. Daarbij horen voldoende (speel)plekken en een gezonde arbeidsmarkt.

In STROOMversnelling werden de volgende acties aangekondigd:

- Meer geld naar makers. Er werd een verschuiving van € 100.000 aangekondigd ten gunste van makers;
- Verbetering infrastructuur speelplekken podiumkunsten: er werd met name gekeken naar vlakke vloervoorzieningen voor kleinere gezelschappen;
- Een nieuw kader voor kunst in de openbare ruimte;
- Basisvoorzieningen en kunstorganisaties moeten meer de verbinding met de wijk aan te gaan; Meer fysieke ruimte voor culturele en creatieve instellingen worden in de wijken gerealiseerd;
- Meer verbinding tussen cultuur en welzijn;
- Meer doorstroming bij de meerjarenvoorzieningen;
- Investeren in de samenwerking in cultuurregio Arnhem-Nijmegen (025);
- De Codes Fair Practise, Diversiteit en Inclusie en de Governance Code Cultuur moeten minder vrijblijvend worden;
- Huisvesting als fundament voor een gezonde culturele sector. Gemeentelijke vastgoed dat vrijkomt, waar een cultureel/maatschappelijke invulling kansrijk en financieel haalbaar wordt gevonden, zal de gemeente trachten die te realiseren.

Coalitieakkoord 2022-2026

In het huidige Arnhemse coalitieakkoord zijn extra middelen uitgetrokken voor cultuur en met name voor "verbindende cultuur met oog voor actuele vraagstukken". Dit college wil zowel investeren in het topsegment, als in makers en de breedtecultuur. Daar hoort adequate huisvesting bij. Er wordt meer geld uitgetrokken voor programmering en de verbinding tussen cultuur, onderwijs en welzijn wordt nadrukkelijk opgezocht.

De coalitie benoemde Sonsbeek en State of Fashion als beeldbepalende internationale events. Een nieuw cultuurcentrum in Arnhem-Zuid werd

aangekondigd. Cultuureducatie moet voor elk kind beschikbaar blijven en de Gelreplas blijft beschikbaar om cultuurparticipatie te bevorderen. De vestiging van de Jacobiberg wil de coalitie mogelijk maken in Arnhem-Zuid.

Omgevingsvisie 2024

In de omgevingsvisie wordt een toekomstbeeld voor de stad geschetst. Uiteraard maakt ook cultuur deel uit van dat toekomstbeeld. In de omgevingsvisie wordt Arnhem gekenschetst als een ontspannen stad, met cultuur en voorzieningen in de buurt. Er wordt belang gehecht aan het behoud van cultuurhistorische waarden. De binnenstad moet zich ontwikkelen van een *place to buy* naar *place to meet* (cultuur is daarbij een drager). De creatieve industrie en de ontwerp- en cultuursector moeten worden versterkt en men wil investeren in de huisvesting voor creatieve ondernemers. In Kronenbrug moeten naast winkels ook horeca en cultuur komen. Centrum-West moet transformeren naar kunstkwartier, waarbij vooral werd gedoeld op de verbinding in de openbare ruimte tussen de aanwezige instellingen.

Cultuurbudget 2024 (+/- € 29.000.000)

Toegevoegd bij Coalitieakkoord 2022-2026:

- € 250.000 per 2023 tot € 1.000.000 structureel per 2026 voor Cultuur in Zuid;
- € 500.000 structureel voor popcentrum Jacobiberg op de Groningensingel;
- € 250.000 programmamiddelen (structureel);
- € 500.000 incidentele programmamiddelen (inmiddels structureel);
- € 200.000 gratis cultuur jongeren t/m 18 jaar incidenteel.

Over de inzet van deze middelen is op 11 april 2023 een brief aan de Raad gestuurd (136082). Een deel van die middelen is incidenteel ingezet, een deel structureel. We noemen hier de voor dit advies belangrijkste wijzigingen. Het budget van de subsidieregeling artistieke Producties, Evenementen en Festivals (deelregeling 3) wordt met ingang van 2025 structureel verhoogd met € 150.000. Het budget van de subsidieregeling culturele Producties, Evenementen en Festivals werd met ingang van 2023 structureel verhoogd met € 30.000, vanwege inflatie en vanaf 2024

met nog eens € 50.000 zodat meer aanvragen gehonoreerd kunnen worden.

In diezelfde brief stond de volgende opmerking:

"In het najaar van 2023 gaan wij in gesprek met het culturele veld in het kader van de vernieuwing van het cultuurbeleid. De inzet van deze programmamiddelen zal onderdeel zijn van dit gesprek, wat mogelijk kan leiden tot verschuivingen van de inzet in de komende jaren."

Naast eerder appel op reparatie zoals fair pay bevat dit advies ook voorstellen voor een alternatieve inzet van deze middelen, in lijn met de opbrengsten uit ons onderzoek.

Voorjaar 2024

Begin 2024 verscheen de Arnhemse Perspectiefnota 2024-2028, de jaarlijkse nota waarin het college ingaat op de gemeentelijke financiën en de afwegingen die in dat kader worden gemaakt.

Op pagina 5 van deze Nota lezen we onder de noemer Een verbonden Arnhem het volgende: "De Arnhemse culturele organisaties hebben het de afgelopen tijden zwaar gehad. Voor de meesten geldt dat zij de effecten van corona nog niet te boven zijn. Daarbovenop worden ze vaak geconfronteerd met grote kosten- en loonstijgingen. Het zijn organisaties die evenals kunstenaars en creatieve makers, zorgen voor levendigheid en kleur geven aan onze stad. Dat betekent dat zij – in de beperkte ruimte – ook plek nodig hebben. Op dit moment lukt dat niet voldoende en dat betekent dat de gemeente hier meer op zal gaan sturen en ook zelf keuzes zal maken om dit mogelijk te maken. Kunst en cultuur is van en voor iedereen: we kijken daarom hoe we cultuureducatie en participatie goed verspreid over de stad krijgen en hoe dit betaalbaar blijft. Juist in deze tijden willen we voorkomen dat mensen door een gebrek aan geld gedwongen worden te stoppen met dat wat hen kan inspireren en verbinden".

Ook verderop in de Nota wordt het belang van cultuur voor de verbinding in de stad benadrukt: "We streven naar een stad waarin Arnhemmers solidair zijn en naar elkaar om kijken. Een stad waar verbindingen worden gelegd

door toegankelijk en bereikbare kunst, cultuur en erfgoed...We investeren zowel in de culturele top, het middensegment, makers en ook in de breedtekunst. Voor programmering die zich richt op crossovers, verbinding en vernieuwing is meer geld vrijgemaakt. Zo blijft het aanbod levendig en aantrekkelijk. Belangrijke troef is ook het vergroten van de cultuurdeelname in Arnhem-Zuid door daar meer culturele voorzieningen te realiseren.

Ook lezen we in deze Nota: “Ook werken we aan een Integraal Accommodatiebeleid, zodat we accommodaties voor sport, welzijn cultuur en onderwijsactiviteiten zo passend mogelijk kunnen inzetten bij de vraag uit de stad”.

Uit deze passages blijkt opnieuw dat het college in het cultuurbeleid nu vooral de verbinding benadrukt: verbinding binnen de cultuur zelf en de verbinding in de stad.

In de perspectiefnota (2025 -2028) wordt voor € 140.000 aan eerder benoemde prioriteiten teruggedraaid dan wel verminderd. Het gaat deels om de inzet op de breedtekunst. Van de eerder daarvoor toegevoegde middelen aan deelregeling 2 werd voorgesteld € 90.000 (€ 60.000 deelregeling 2 en € 30.000 Amateurkunstenfestival) terug te draaien. De gemeenteraad heeft echter gevraagd om een alternatieve invulling. Daar wordt nog aan gewerkt. En door de debatfunctie op te nemen in de reguliere programmering wordt € 50.000 bezuinigd.

In onderstaand overzicht van het subsidiehuis hebben we de huidige structurele subsidieregelingen samengebracht, hier hebben we de regeling/ evenementen 1a en 1b buiten beschouwing gelaten omdat het een economische evenementenregeling is.

Perspectiefnota 2025-2028

Bezuinigingsvoorstellen

Stand van de sector en waarop niet te bezuinigen

Kunst en cultuur

Kunst en cultuur zijn het cement van de Arnhemse samenleving. Het zijn twee belangrijke elementen die Arnhem tot een aantrekkelijkere stad maken. Bovendien leveren ze een bijdrage aan de leefbaarheid in de binnenstad en de wijken. Ze brengen inwoners samen en verstrekken de onderlinge verbondenheid.

Onze inzet is erop gericht dat kunst en cultuur beschikbaar zijn voor alle Arnhemmers.

Daarom werken we met ons beleid aan de versterking van het culturele aanbod, waaronder podiumkunsten, musea, beeldende kunst en creatieve industrie. We willen zoveel mogelijk mensen laten meedoen; elk Arnhemmer, ongeacht zijn, haar of hun achtergrond of leeftijd, moet kunnen meedoen met en genieten van het bruisende en diverse aanbod dat onze stad te bieden heeft. We werken toe naar een grotere cultuurdeelname van jeugd en ouderen en investeren in zowel het topsegment, makers als breedtekunst en -cultuur. We zorgen dat talent zich kan ontwikkelen en ondersteunen amateurkunstverenigingen.

Desondanks staat de culturele sector sinds de coronaperiode onder grote druk. Dit komt met name door de stijgende lasten en fair pay. De meeste instellingen hebben geen sluitende begrotingen voor 2024 ingediend of hebben dit enkel kunnen doen door hun reserves in te zetten. Dit is voor de komende jaren niet houdbaar. Het feit dat we de stijgende kosten niet kunnen compenseren als gemeente betekent al een verschraving van het culturele aanbod.

Het verder verminderen of schrappen van subsidieregelingen en programmabudgetten zal dan ook grote gevolgen hebben op het culturele middensegment en de makers in de stad. Voor het culturele klimaat en onze inwoners is juist deze brede culturele humuslaag van belang. Ook het minder of niet meer subsidiëren van grote instellingen zal een grote impact hebben, omdat zij juist van belang zijn voor zowel het topsegment als voor Arnhem als cultuurstad in de breedte. Daarbij spelen deze grote instellingen een rol in de aantrekkelijke (vestigings)plaats voor bedrijven, bezoekers en natuurlijk onze inwoners. Een andere mogelijke optie is het stopzetten van het project Stadstheater. Dit project is noodzakelijk omdat het huidige stadstheater kampt met fors achterstallig onderhoud en het bezoekers en artiesten niet de optimale theaterbeleving kan geven die wel hoort bij deze tijd. Dit zal grote gevolgen hebben voor Arnhem als cultuurstad, aangezien we dat een stad zullen zijn zonder een groot theater. Dit betekent ook dat we rijksge subsidieerde gezelschappen zoals Introdans en Oostpool geen (groot) podium meer kunnen bieden.

Subsidiehuis Arnhem (2024)

Basisvoorziening Cultuur	Meerjarenvoorzieningen Cultuur	Artistieke producties, presentaties en festivals (deelregeling 3)	Culturele producties en presentaties en culturele festivals (deelregeling 2)	Stroomversneller Cultuur	Amateurkunst-regeling
Musis/ Stadstheater Rozet Museum Arnhem Luxor Live Focus Filmtheater Gelders Archief (zit in gemeenschappelijke regeling en is een wettelijke taak)	- Instellingen die makers en kunstenaars faciliteren (4) - Instellingen die (landelijk) van belang zijn in de profilering van Arnhem als cultuurstad (5) - Posttheater en Willemeen (2)	Artistieke programma's	Incidentele culturele projecten van zowel professionals als amateurs	Opstartsubsidie voor initiatieven met potentie	Regeling voor verenigingen amateurkunst
Meerjarig (4) Begrotingssubsidie Geen doorstroming	Meerjarig (4) Weinig doorstroming	Meerjarig (2 of 4) Max € 60.000 Adviescommissie Weinig doorstroming	Max € 10.000 Interne adviescommissie Relatief veel doorstroming Regeling opent elk half jaar	Max € 3000 Uitgevoerd door Cultuur Academy	Max € 4500
€ 20.500.000	€ 2.100.000	€ 890.000 (per jaar)	Jaarlijks plafond van ± € 300.000	Jaarlijks plafond van ± € 100.000	Jaarlijks plafond van ± € 177.000

2. Reflectie Blueyard

Huidig beleid

Het versterken van de culturele infrastructuur was een belangrijke doelstelling uit de Nota STROOM (2012). Dat is ook gebeurd. Er werd onder meer geïnvesteerd in nieuwbouw/verbouw van Musis, Rozet, Museum Arnhem en Focus Filmhuis. Het Stadstheater wordt op dit moment verbouwd. Veel instellingen kampen met stijgende huisvestingslasten hetgeen druk zet op het programmerings- en productiebudget.

De andere hoofddoelstellingen van beleid, het verbreden van cultuurbereik en –participatie en het leggen van nieuwe verbindingen zijn steeds genoemd als speerpunten van beleid maar komen in de praktijk nog weinig uit de verf. Cultuur als drijvende kracht achter verbinding in de samenleving moet nog handen en voeten krijgen en er is nog geen structurele samenwerking tussen de afdeling cultuur en andere beleidsafdelingen binnen de gemeente om verbindingen tot stand te brengen. Datzelfde geldt voor de wens meer cultuur in de wijken te brengen. Dat krijgt nu wel vorm in Cultuur in Zuid, waar ook specifiek budget voor uitgetrokken is. In het Nationaal Programma Arnhem Oost moet de rol van cultuur nog vorm worden gegeven. In het subsidiehuis is geen structurele regeling die de verbinding met andere sectoren en zichtbare samenwerking in de wijken aanjaagt.

Stimuleren van het makersklimaat kreeg bij de evaluatie van STROOM in 2016 een extra impuls. De nieuwe regeling voor makers functioneert goed en wordt gewaardeerd. Maar het subsidiehuis biedt weinig mogelijkheden voor doorstroming naar meerjarige financiering. Dat belemmert ontwikkeling in het middensegment en de toegang tot de rijksfondsen. De opgave van de grote instellingen om verantwoordelijkheid te nemen voor het functioneren van de hele keten komt nog weinig uit de verf. Samenwerking tussen de verschillende spelers in de keten komt maar mondjesmaat tot stand. Wij vragen ons af of daar voldoende concreet op gestuurd wordt.

De culturele codes (Governance, Fair Practice en Diversiteit & Inclusie) zijn onderdeel van beleid maar instellingen ervaren een spagaat tussen enerzijds gelijkblijvende budgetten en anderzijds verwachte prestaties en fair pay.

Kijkend naar de doelstellingen uit de omgevingsvisie valt op dat het de wens is de aantrekkelijkheid van de binnenstad minder te laten leunen op winkelen en meer op cultuur. Het centrum is ook rijk aan culturele instellingen maar onduidelijk is hoe het beleid om cultuur mede drager te laten zijn van de binnenstad er concreet uit ziet. Wel zien we dat de afgelopen periode veel geïnvesteerd is in die instellingen, maar de verbinding naar de wijken nog veel minder van de grond is gekomen. Het duidelijk stellen van prioriteit en daaraan handen en voeten geven mist hier nog.

Landelijke context

Wij schrijven dit rapport op een moment waarin de culturele sector ternauwernood hersteld is na de Corona-periode. Niet voor niets beloofde staatssecretaris Uslu bij de presentatie van de uitgangspunten voor de periode 2025-2028 de sector rust op weg naar vernieuwing van het bestel. Op 26 januari 2024 presenteerde de Raad voor Cultuur haar advies over de vernieuwing van het cultuurbestel [“Toegang tot cultuur”](#) voor de periode vanaf 2029. Op dit moment is nog onduidelijk hoe de net aangetreden Minister van OCW op dit advies zal reageren. Desondanks geeft het advies wel een belangrijke denkrichting aan. Daarbovenop komen de financiële uitdagingen en onzekerheden waar ook de Arnhemse cultuurinstellingen mee te kampen hebben. Instellingen hebben te maken met stijgende huisvestingslasten (huur, energie) die een steeds groter beslag leggen op begrotingen, waardoor er minder middelen zijn voor productie en programmering. Daarbij komen de eisen van Fair Practise, waardoor ook de personeelslasten stijgen. Reparatie is nodig om in deze context het Arnhemse publiek op hetzelfde niveau te bedienen. Terwijl in Arnhem het juist de ambitie is meer mensen te bereiken met een diverser aanbod.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet komen hier mogelijk nieuwe uitdagingen bij: de verhoging van de BTW op cultuur naar 21%, beperking van de giftenaftrek en mogelijke kortingen op de landelijke cultuursubsidies. Dit tegen de achtergrond van gemeentelijke financiën

die ook onder druk staan. Naast reparatie zullen dus ook duidelijke keuzes nodig zijn.

De Raad voor Cultuur heeft geadviseerd de komende jaren toe te werken naar een nieuw cultuurbestel. Daarbij is het uitgangspunt dat er in elke regio voldoende cultuuraanbod is, de financiering evenwichtiger wordt verdeeld over alle regio's en de besluitvorming over de rijkssubsidies decentraler wordt georganiseerd. De Raad wil dat het Rijk hiervoor extra geld uittrekt. Of dit zal leiden tot meer middelen voor de Arnhemse regio is niet duidelijk.

Onderdeel van het advies is ook dat Rijk, provincies en gemeenten betere afspraken maken over de verdeling van verantwoordelijkheden in het cultureel bestel. Dat zou een basis in de wet moeten krijgen. Inmiddels hebben ook [VNG](#), [IPO](#) en een aantal [koepelorganisaties](#) in de podiumkunsten zich hiervoor uitgesproken.

De Raad voor Cultuur wil ook dat er breder naar verschillende soorten makers, culturele organisaties en soorten cultuur wordt gekeken. Delen van het culturele veld zijn nu nog ondervertegenwoordigd, bijvoorbeeld omdat de genres waarin ze werkzaam zijn, de manier waarop ze werken of zich organiseren, niet in het huidige systeem passen. Die opgave zien wij ook in Arnhem. Vaak samengevat onder de noemer “urban” of zoals het Nederlands Unesco Commissie het noemde “The Culture”, zijn dit genres die ook in Arnhem nog niet hun gerechtvaardigde plaats in het bestel hebben verworven. Ruimte maken voor nieuwe genres past bij de wens te komen tot een breder en diverser publieksbereik. Om die ruimte te maken zal “oud” ruimte moeten maken voor “nieuw”. De recent verschenen adviezen over meerjarige cultuursubsidies in bijvoorbeeld Utrecht, Den Haag en Rotterdam laten die beweging ook zien.

In haar besteladvies wijst de Raad ook op het belang van een stevige keten. Goed verankerde cultuureducatie, aandacht voor talentontwikkeling en de verbinding tussen amateurs en professionals. Ook in Arnhem zien wij ruimte om de keten te versterken. In de adviezen doen we daar voorstellen voor.

DEEL II:

3. Interviews & Rondetafelgesprekken

Algemeen

Blueyard interviewde 13 personen en leidde 6 rondetafelgesprekken over verschillende thema's (makers, fair pay/ inclusie en diversiteit, ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing, cultuureducatie en -participatie, Arnhem in 2035, Nationaal Programma Arnhem Oost). De analyse van de opbrengsten uit die gesprekken is langs de lijnen van die thema's gerangschikt. De gesprekspartners en deelnemers werden door de afdeling Cultuur van de gemeente geselecteerd en benaderd.

Tijdens de gesprekken viel het ons op dat er veel draagvlak is voor het bestaande beleid en waardering voor de inzet vanuit de gemeente. De bereidheid constructief mee te denken was groot. Tegelijkertijd wordt breed gedeeld dat Arnhem geen uitgesproken cultuurprofiel heeft, waaruit duidelijke prioriteiten voor beleid voortkomen. Er is veel waardering voor het rijke en geschakeerd culturele aanbod maar de vraag is gerechtvaardigd of het (nog) voldoende aansluit bij de bevolkingssamenstelling van Arnhem. Een punt dat ook al in 2020 werd signaleerd.

Basis

In 2016 werd bij de evaluatie van STROOM al onderkend dat de vijf instellingen in de basisvoorzieningen meer werk moeten maken van hun verantwoordelijkheid voor het functioneren van de keten en zich moeten openstellen voor samenwerking. Ook nu wordt gesignaleerd dat de drempels daar groot zijn en wordt de vraag opgeworpen of het maken van die verbinding in de keten wel voldoende in de opdracht zit aan de basis- en meerjarig gefinancierde instellingen.

Deze instellingen signaleren op hun beurt dat een steeds groter deel van het budget opgaat aan huisvesting (huur, energie) en dat er dus steeds minder middelen zijn om te programmeren. De deuren openzetten voor jong talent brengt kosten met zich mee. Anderzijds hoort het bij een beleid gericht op diversiteit en inclusie, waarbij makers die niet van een kunstvakopleiding komen niet vergeten mogen worden.

Er is waardering voor de brede basis aan culturele instellingen die Arnhem rijk is. Daarbij kwam echter de vraag aan de orde of de financiering van de basis niet te veel gericht is op de instandhouding van die instellingen in plaats van op de functies die nodig zijn voor een rijk en geschakeerd, maar ook dynamisch, cultureel aanbod.

Makers

Makers waarderen de Stroomversneller cultuur. Die regeling werkt goed. Makers uit mode en ontwerp signaleren wel dat er voor hen na de Stroomversneller, wat een startersregeling is, geen regelingen meer zijn waar ze terecht kunnen. Hetzelfde geldt voor beeldend kunstenaars, die erop wijzen dat andere gemeenten soms wel een regeling kennen voor publieksbereik. Beeldend kunstenaars ervaren, ondanks het bestaan van Omstand (waar in de afgelopen jaren extra in geïnvesteerd is), Plaatsmaken en POST, een tekort aan presentatieplekken. Dat tekort is nijpender geworden nu ook De Biënnale Gelderland (voorlopig) is weggevallen en Sonsbeek (weer) in een opstartfase zit.

Een punt dat veelvuldig terugkwam in de gesprekken met makers was de behoefte aan ruimte om te experimenteren, te maken, te presenteren en te verbinden. Dit punt kwam ook naar voren in de sector analyse [Beeldende Kunst en Vormgeving \(Blueyard 23 oktober 2018\)](#), daarnaast leverde het rapport nog andere aandachtspunten op waar de [gemeente Arnhem in de afgelopen jaren al stappen in heeft gezet](#). Er was veel eensgezindheid in de voorkeur voor grotere locaties, waar plaats is voor ontmoeting en cross-disciplinair werken. Een broedplaats voor de podiumkunsten, waar een gezelschap en productiehuis als Zu Hause bijvoorbeeld terecht zou kunnen, wordt gemist, ook al vervult Theater aan de Rijn een goede rol in het faciliteren van gezelschappen als ontwikkelinstelling.

Makers spreken een voorkeur uit voor duurzame plekken waar men meerjarige zekerheid heeft en een community kan opbouwen. Dat geldt zeker voor niet formeel geschoolde makers, die behoefte hebben aan laagdrempelige plaatsen met ruimte voor experiment. En voor sommigen betekent ruimte niet een gebouw, Street Art heeft behoefte aan muren. Interessant waren de suggesties om samen met de afdeling economie te kijken naar mogelijkheden voor gecombineerde huisvesting met creatieve ondernemers, die vaak andere financieringsmodellen hanteren.

Jonge makers missen (ook als zij van ArteEZ of Rijn IJssel komen) overzicht van wat Arnhem te bieden heeft. Er zijn veel initiatieven, plaatsen en regelingen, maar er is behoefte aan overzicht, zoals dat voorheen werd geboden door de Nieuwe Arnhemse Krant. Hulp in het toegang krijgen tot de bestaande regelingen wordt ook benoemd als een behoefte, zeker als een initiatief niet precies binnen de grenzen van een regeling past. De weg naar Cultuur Academy wordt nog niet door iedereen gevonden.

Terugkerend onderwerp in de gesprekken was ook de verbinding met ArteEZ en Rijn IJssel. Kunnen zij bijvoorbeeld met the HUB samenwerken om jonge makers op weg te helpen? Kunnen de onderwijsinstellingen iets betekenen als het gaat om werkruimte of het gebruik van apparatuur? Grafici kunnen terecht bij Plaatsmaken, maar ook andere makers hebben behoefte aan apparatuur die zelfstandig moeilijk te bekostigen is.

De codes Fair Pay, Diversiteit & Inclusie en Governance

Bij de toepassing van de codes zou winst te boeken zijn bij meer transparantie en monitoring, bijvoorbeeld van de doorstroming in besturen en raden van toezicht bij aanname-, herbenoemings- of aftreedprocedures.

Maar de codes leveren ook dilemma's op. Want soms betekent het ook minder produceren. Als regelingen sturen op kwantiteit van productie, of instellingen kwantitatieve prestatieafspraken hebben terwijl lonen stijgen en inkomsten niet, helpt dat niet. Het is belangrijk dat de gemeente (en

de provincie en het Rijk) hier expliciet over communiceren: mag Fair Pay ten koste gaan van output/productie?

Soms kan het ook wenselijk zijn, in het belang van jonge makers, te sturen op fasering. Wanneer bevindt een maker zich in welke fase van ontwikkeling? Denk hierbij aan; amateur, semiprofessioneel, mid-career etc. Als voorbeeld kijken we naar de verschillende rekentools die PACCT op hun website aanbiedt (zie <https://rekentool.fairpacct.nl/rekentools>). Meer duidelijkheid over wat van hen wordt gevraagd vinden de gesprekspartners gewenst.

In een stad als Arnhem zou diversiteit en inclusie vooral ook moeten gaan over een breder publieksbereik (#SES, leeftijden, culturele achtergrond, mensen met een beperking). Grote groepen Arnhemmers kennen de grote culturele instellingen niet en/of kunnen de entreprijzen niet betalen. Wat instellingen doen om deze groepen te bereiken, zou onderdeel moeten zijn van het gesprek over de code. Dat gesprek zou ook vooral gevoerd moeten worden met deze groepen zelf en niet alleen over hen. Het moet ook niet een kwestie van projecten blijven, het moet gaan om lange lijnen en structurele aanpassingen. Instellingen moeten hier ook de ruimte krijgen eigen accenten te zetten en zouden afgerekend moeten worden op impact. Een methode die hiervoor gebruikt zou kunnen worden is het [culturele doelgroepenmodel](#).

In onderdelen van de sector, bijvoorbeeld cultuureducatie, wringt het toepassen van de codes. Educatie betaalbaar en toegankelijk houden voor iedereen en tegelijkertijd Fair Pay toepassen staat onder druk. Zonder regelingen die het verschil overbruggen, zoals bijvoorbeeld de Gelrepas, is dit niet haalbaar. Waarbij extra opgemerkt moet worden dat de Gelrepas breed ingezet mag worden en het geld vaak aan andere zaken dan cultuur besteed wordt.

De Cultuur Academy kan een belangrijke rol vervullen in het meer inclusief maken van de subsidieregelingen. Het is niet voor iedereen mogelijk daarin zelf wegwijs te worden en een aanvraag te doen. Voor sommigen zou het helpen als aanvragen van bijvoorbeeld de Stroomversneller in een andere vorm kan (een filmpje in plaats van een

formulier) en/of het versimpelen van de website waardoor gezochte informatie makkelijker te vinden is. De gemeente speelt, als eigenaar van veel van de culturele gebouwen, een belangrijke rol in het mogelijk maken van de fysieke toegankelijkheid voor iedereen.

Ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing

In de gesprekken over doorstroming werd herhaaldelijk gewezen op de beperking die de maximumbedragen in de deelregeling 2 en 3 met zich meebrengen. Die bedragen zijn soms te weinig om iets structureel op te bouwen en de sprong te maken naar landelijke fondsen. Omdat deze regelingen vooral gericht zijn op producties en niet op beheerslasten maken zij de ontwikkeling naar een stabiele speler in het middensegment niet eenvoudig. In het middensegment zijn nieuwe genres, zoals bijvoorbeeld hiphop, slecht vertegenwoordigd.

Maar ook de doorstroming naar de meerjarenregeling is lastig. De afstand tussen deelregeling 2 en 3 wordt als groot ervaren. In deelregeling 3 zit weinig beweging.

De Arnhemse basis neemt veel van de financiële ruimte in beslag, wordt gezegd. Volgens sommigen te veel. Uit onze benchmark (zie p15) blijkt dat in Arnhem relatief veel middelen gaan naar de drie grootste instellingen maar dat er ook een relatief groot percentage beschikbaar is voor de regelingen voor projecten en programma's.

Educatie en Participatie

Om ervoor te zorgen dat cultuureducatie bij jongeren beklijft is het van belang dat scholen samenwerken met culturele initiatieven uit de wijken, zodat jongeren hun weg daarheen blijven vinden. Ondanks de beschikbaarheid van het Jeugdfonds cultuur en de Gelrepas blijft voor een deel van de doelgroep de financiële drempel te hoog. Bij de besteding van de Gelrepas moeten gezinnen keuzes maken. Cultuurbeoefening heeft dan vaak niet de eerste prioriteit. Bij het Jeugdfonds moeten gebruikers aantonen een laag inkomen te hebben. Ook dat is een drempel.

Er is in Arnhem een brede humuslaag waarin amateurkunst wordt beoefend. Daar is soms weinig aandacht voor in beleid en ook hun zichtbaarheid in de stad kan beter. Terwijl juist daar wel ruimte is voor nieuwe genres en er veel verbinding is met de wijken.

Om die reden zou ook de samenwerking tussen amateurs en professionals bevorderd moeten worden. De Arnhemse basis zou structureel betrokken moeten zijn bij cultuurparticipatie in de wijken en daarbij niet aanbodgericht denken, maar aansluiting zoeken bij de doelgroep. Denk bijvoorbeeld aan het festival van A tot Zuid (als onderdeel van het behoeft onderzoek van Ruimtekoers, Spectrum en Maaïke Broos).

Ook voor cultuurparticipatie zijn duurzame, toegankelijke en zichtbare plekken in de wijken nodig. Organisaties en groepen moeten daar zonder al te veel voorwaarden terecht kunnen. Werken vanuit vertrouwen, werd dat genoemd. Het Huis van Puck zit vol en heeft wachtlijsten. Het zou mooi zijn als er een dergelijke locatie bij zou kunnen komen. Voor de amateurkunsten zijn minder middelen beschikbaar voor het gebruik van ruimte e.d. dan voor de amateursport, wordt opgemerkt. Cultuur in Zuid biedt mogelijk kansen voor meer ruimte voor de amateurkunst en het experiment.

Er zijn in de stad talrijke initiatieven waarbij door middel van cultuurparticipatie de verbinding met de wijk wordt gezocht. De financiering daarvan (via cultuur, TLO) is vaak per jaar geregeld, waardoor het vaak blijft bij kortlopende projecten.

Rijnstad en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem gaven aan dat zij met eigen budget wel projecten financieren waarin cultuur en welzijn verbonden worden, maar dat past eigenlijk niet binnen de opdracht die zij van de gemeente vanuit welzijn krijgen. Zij missen gemeentelijke cofinanciering vanuit welzijn én cultuur.

Introdans gaat wel meerjarige partnerschappen aan met verschillende zorg- en welzijnsinstellingen, maakt programma's op maat en voor een deel op locatie. De komende jaren richten zij zich op MBO-jongeren en jongeren met een beperking.

Cultuur in Nationaal Programma Arnhem Oost

Het Nationaal Programma is nog volop in ontwikkeling. Cultuur is nu nog nauwelijks een onderdeel, maar er is nog alle ruimte dat te ontwikkelen. De bijdrage van cultuur aan dat programma kan via drie lijnen:

- Cultuureducatie (brede school of rijke schooldag);
- Ontmoeting Door verbreding van het cultuurbegrip (urban, graffiti, breakdance, street wear) naast het al bestaande aanbod kunnen meer mensen worden bereikt;
- Taal.

In de gesprekken (zie ook bij cultuurparticipatie) kwam regelmatig de behoefte aan meer ontschotte budgetten tussen cultuur en welzijn aan de orde. Er zijn wel projecten, maar er is behoefte aan langere lijnen, aan stimulansen voor structurele samenwerking. Opbouwwerkers, vaak de vaste gezichten in een wijk, kunnen een rol spelen bij het verbinden van initiatieven.

De werkwijze van Introdans, waarbij meerjarige samenwerking wordt aangegaan met zorg- en welzijnsinstellingen, kan als inspiratie dienen. Aan instellingen in de basis zou de opdracht gegeven kunnen worden zichtbaar aanwezig te zijn in de wijken. Bestaande community's en hun ontmoetingsplekken kunnen het vertrekpunt zijn van waaruit wordt gewerkt. Ook woningbouwcorporaties kunnen een partner zijn.

Vanuit ArteEZ werd gewezen op de nieuwe opleiding *Issue Based Education*. Die biedt kansen om cultuur te verbinden met maatschappelijke vraagstukken.

In alle wijken is erfgoed of zijn er herkenbare gebouwen of plekken die bij kunnen dragen aan de wijk trots. Daarin investeren, met bijvoorbeeld een programma met de inwoners, kan een positieve impuls voor een wijk zijn.

Gesprekspartners zouden het wenselijk vinden dat er na 2029 vanuit de verschillende gemeentelijke afdelingen een gezamenlijke regeling komt om culturele en maatschappelijke initiatieven aan elkaar te verbinden.

Arnhem in 2035

Gevraagd naar wat de inzet voor de langere termijn zou moeten zijn, wat het profiel van de stad zou moeten zijn, komen er een zestal thema's langs in de gesprekken:

- Profileer Arnhem als stad van verbindingen (Introdans is goed voorbeeld);
- Stimuleer Arnhem Creatieve Stad door samenwerking tussen creatieve ondernemers en cultuur, bijvoorbeeld in duurzaam gefinancierde broedplaatsen;
- Arnhem is een stad van energie: niet alleen de energietransitie maar ook energie die ontstaat bij spannende samenwerkingen;
- Investeer meer in lange lijnen en minder in kortlopende projecten;
- Blijf een aantrekkelijke stad voor jongeren door:
 - Ruimte voor experiment en ontmoeting;
 - Laagdrempelige regelingen;
- Maatwerk in regels (maak bijvoorbeeld onderscheid tussen grote en kleine evenementen);
- De samenwerking met Nijmegen in één cultuurregio biedt kansen, maar vraagt wel om politieke inzet.

Hoofdpijnen opbrengst gesprekken

De 12 interviews en 6 rondetafelgesprekken leverden ons een duidelijk en consistent beeld op van de vraagstukken waarvan de Arnhemse culturele sector vindt dat ze op kortere of langere termijn geadresseerd moeten worden. Daarbij viel ons ook op dat er veel draagvlak is voor het huidige beleid, waardering is voor de inzet van de gemeente en men graag constructief meedenkt.

De wensen en verbeterpunten die we meenamen zijn als volgt samen te vatten:

- Er mist een duidelijke doelstelling/richting van beleid;
- Het subsidiestelsel belemmert de doorstroming, m.n. in het middensegment en biedt weinig ruimte voor nieuwe genres;

- De maximale bedragen in de regelingen werken daarbij als rem;
- De rijke basis wordt gewaardeerd maar kan meer gestimuleerd worden om bij te dragen aan verbindingen, zowel met makers, als gericht op een bredere cultuurparticipatie in de stad;
- De verbinding met andere sectoren wordt slechts mondjesmaat gevonden;
- De noodzaak meer te investeren in cultuur in de wijken wordt breed gedeeld;
- Veel makers die op het snijvlak van domeinen werken hebben behoefte aan een duurzame plek waar zij wijkbewoners ontmoeten;
- Er is behoefte aan meer duurzame broedplaatsen; plekken voor ontmoeting tussen makers waar ook met culturele ondernemers kan worden samengewerkt;
- Er is gerichte inzet nodig om een aantrekkelijke stad voor jonge makers te blijven; dat vraagt ook om structurele samenwerking met het kunstenonderwijs in de stad;
- Huisvestingslasten leggen een steeds grotere druk op het budget;
- Men ziet kansen voor samenwerking met Nijmegen, maar dat heeft politieke inzet.

In onze adviezen voor de korte en langere termijn geven we aan hoe aan deze, in onze ogen reële wensen en verbeterpunten, tegemoetgekomen kan worden.

4. Benchmark

Op verzoek van de gemeente hebben we het cultuurbeleid en het subsidiestelsel van Arnhem vergeleken met Groningen, Enschede, Nijmegen, Zwolle en Tilburg.

Algemene informatie

- Gemiddeld aantal inwoners: 189.000 versus 167.770 in Arnhem
- Gemiddeld cultuurbudget €28.000.000 versus €29.640.000 in Arnhem, dit is inclusief bibliotheken.
- Gemiddeld bedrag per inwoner €145 versus €176 in Arnhem
- Er is een grote variatie in het aantal cultuurinstellingen dat structureel wordt gefinancierd. Gemiddeld 22 met een bandbreedte van 6 – 43. In Arnhem zijn dit 21 instellingen

Budget

- Het beschikbare budget per inwoner is in Arnhem het hoogst.
- Gemiddeld is circa 60% van het budget (exclusief de bibliotheek, gem. 25%) beschikbaar voor meerjarige subsidie, variërend van 40% tot 70%. In Arnhem ontvangt Rozet 29,81% en is er 54,6 % beschikbaar voor meerjarige subsidie.
- De grootste drie instellingen ontvangen gemiddeld bijna 40% van het budget voor meerjarige subsidies. Dat varieert van 25% tot 60%. In Arnhem is dit 43%
- Het gemiddelde budget voor projectregelingen is circa €789.000, in percentages gaat dit om een kleine 4% van het totaal. De bedragen lopen per gemeente uiteen van €500.000 tot €1.900.000. In Arnhem is dit € 1.457.760. Dit is 7% van het totaal beschikbare cultuurbudget.

¹ Bij een meerjarenregeling staat het totale budget van een regeling in de gemeentelijke begroting, bij een begrotingsregeling staat er een vooraf vastgesteld bedrag per instelling + de instelling in de gemeentelijke begroting.

Regelingen

- Drie uit de vijf gemeenten gebruiken begrotingssubsidies, allen maken daarnaast gebruik van meerjarige subsidies.
- Gemeenten gebruiken projectregelingen en vier uit vijf ook een snelloket.

Uit de gesprekken blijkt, dat een aantal gemeenten op dit moment overstappen van een systeem met begrotingssubsidies¹ naar een systeem met meerjarige subsidies. Nu bestaan deze twee vormen nog naast elkaar. Er is ook een aantal gemeenten dat bewust kiest voor de combinatie van begrotingssubsidies en meerjarige subsidies. Over de motivatie achter deze transitie, worden drie belangrijke redenen genoemd:

- meerjarige regelingen bieden meer transparantie;
- het geeft de gemeenten meer grip op de doorstroming;
- zij kiezen voor onafhankelijke beoordeling door bij deze instellingen met een adviescommissie te werken.

Cultuureducatie

- De meeste gemeenten investeren ook uit eigen middelen in cultuureducatie met kwaliteit. Dat verloopt veelal via een aparte aanbieder.
- De cultuurcoaches werken meestal bij deze organisatie. In een enkel geval werken ze bij de gemeente.

Samenwerking met andere domeinen

- De helft van de gemeenten werkt intensief samen met de afdeling onderwijs. Daarin wordt bijvoorbeeld de verbinding met cultuur benoemd in de onderwijsvisie of -agenda, is er een stuurgroep cultuur of heeft de afdeling een coördinerende rol.
- Gemeenten zijn zoekend in de afstemming met het sociaal domein. Vaak komt het initiatief en geld vanuit cultuur, is er het risico van stapeling van voorwaarden en is het sociaal domein gericht op

problematiek, waar cultuur gericht is op creatie. [Opvallend, want niet tegenstrijdig aan elkaar]

Onafhankelijke adviescommissie

- Alle gemeenten werken met een cultuuradviescommissie of zijn dat van plan.
- Het werk van de cultuurcommissie wordt voorbereid door de ambtenaren.
- Commissies behandelen 40 tot 60 aanvragen per subsidieronde met circa vijf personen.

Inbedding cultuur binnen gemeente

- De gemeenten zijn uiteenlopend ingeregeld waarbij cultuur afwisselend samengaat met economie, sport, maatschappelijke ontwikkeling en/of evenementen.

DEEL III:

5. Aanbevelingen 2025-2028

De gemeente heeft ons gevraagd om 'bouwstenen' voor het cultuurbeleid te formuleren voor de korte termijn (2025-2028) en voor de lange termijn (vanaf 2029). De aanbevelingen zijn verdeeld in twee hoofdstukken. Daarbij gebruiken wij onderstaande formulering als centrale doelstelling voor dat beleid:

De Gemeente Arnhem blijft investeren in een krachtige, vernieuwende en diverse culturele sector met een zo groot en breed mogelijk bereik binnen de Arnhemse bevolking. Zij doet dat enerzijds vanwege de intrinsieke waarde van kunst en cultuur, anderzijds om de culturele sector in staat te stellen optimaal van maatschappelijke betekenis te zijn door het aangaan van verbindingen met andere domeinen. De gemeente stimuleert ook zelf die verbindingen door binnen de eigen organisatie de samenwerking tussen de afdeling cultuur en andere sectoren te versterken.

Vanuit die doelstelling onderscheiden wij bij de voorgestelde bouwstenen, voor zowel de korte als de lange termijn, twee hoofdthema's:

Thema 1: Stad van Cultuur

Thema 2: Stad van Verbinding

Thema 1: Stad van Cultuur

Versterk de culturele sector

Bouwsteen 1: Makers

Cultuurbeleid is niet zelden vooral instellingenbeleid. Arnhem is in veel opzichten een stad van makers. Dat geldt voor de 'traditionele' kunstvormen, maar zeker ook voor nieuwe disciplines en voor de creatieve industrie. Voor dat makersklimaat is de aanwezigheid van MBO en HBO-kunstvakopleidingen een belangrijke voedingsbodem, maar zonder goede huisvesting, werkruimte, broedplaatsen, presentatiemogelijkheden en adequate subsidiefaciliteiten zullen makers (op termijn) uit Arnhem wegtrekken.

Veel van bovengenoemde voorwaarden voor een gezond makersklimaat bestaan uit grote thema's waarvan de bouwstenen terugkomen en doorontwikkelen op de lange termijn.

Om de eerste stappen te zetten naar een langjarig beleid waarin makers centraal staan adviseren wij om:

- Samen met ArtEZ, Rijn IJssel en de Cultuur Academy een alumnibeleid te ontwikkelen dat studenten helpt om goed te landen in de stad en in de beroepspraktijk;
- Broedplaatsenbeleid te ontwikkelen samen met de afdeling economie gericht op grotere, multidisciplinaire, (enigszins) bestendige plekken voor makers. Incorporeer dit in de herpositionering van SLAK (zie ook de sectoranalyse Beeldende Kunst). Trek bij de uitvoering samen op met Creatief Arnhem (staan voor; meer slagkracht, zichtbaarheid en aandacht voor alles wat Arnhemse ondernemers uit de creatieve sector te bieden hebben);
- Als gemeente de regie te voeren op samenwerking. Geef instellingen in de basis en de meerjarig gefinancierde instellingen expliciet de opdracht ruimte te geven aan lokale makers/nieuwe genres en nieuw publiek;
- Met de welzijnsinstellingen in de wijken afspraken te maken over laagdrempelige toegang voor jonge makers in wijkcentra, buurthuizen en jongerencentra.

Bouwsteen 2: Ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing

Om de balans tussen behoud en doorstroming opnieuw op te kunnen maken zien wij op de korte termijn vooral ruimte voor kleinere aanpassingen in het huidige subsidiehuis, waardoor nieuwe en/ of tot nog toe op projectbasis georganiseerde initiatieven de kans krijgen zich te ontwikkelen en bestendigen:

- Pas de maximale bedragen in deelregeling 2 en 3 aan zodat de doorgroei van makers daarmee gefaciliteerd wordt en matching bij landelijke fondsen beter mogelijk wordt. Daarbij zou bij de toekenning vanuit de regelingen gebruik gemaakt moeten worden van een bandbreedte aan bedragen (en niet alleen het maximum uit de regeling). Voor deelregeling 2 bijvoorbeeld bedragen tussen €10.000 en €30.000 en voor deelregeling 3 bedragen tussen € 30.000 en €90.000 zodat een continuüm ontstaat. Het aanscherpen van het cultureel profiel van Arnhem als stad van verbinding kan keuzes binnen de regelingen eenvoudiger maken;
- Richt subsidies niet alleen op productie en presentatie, zodat ruimte ontstaat voor experiment.

Bouwsteen 3: Fair Pay/Diversiteit & inclusie /governance

Het verhelderen van beleid en het duidelijk benoemen van kaders waarbinnen culturele initiatieven vrij mogen bewegen op zoek naar passende werkvormen die aansluiten bij de codes is een vaak gehoord onderwerp. Handvatten voor de korte termijn zijn;

- De gemeentelijke subsidieregelingen sturen niet op kwantiteit, op een aantal producties of programma's. Toch voelen instellingen/organisaties/makers niet altijd de ruimte minder te maken ten gunste van Fair Pay. Geef als gemeente hier meer duidelijkheid in;
- Investeer in de expertise van de afdeling Cultuur over een goede invulling van de codes;

- Spreek instellingen aan op doorstroming in besturen en raden van toezicht.

Bouwsteen 4: Educatie en Participatie

De culturele keten begint op jonge leeftijd bij cultuureducatie en loopt door naar cultuurparticipatie en de amateurkunsten. Er zit veel waarde in amateurkunst, die is sterk in Arnhem.

Om een goede aansluiting in de wijk te vinden is het van belang dat er vertrouwen ontstaat met de bewoners. Herkenning en erkenning zijn daar belangrijk voorwaarden voor;

- Maak afspraken dat bij cultuureducatie en vrijetijdsbesteding ook makers en kunstvakdocenten uit de eigen wijk worden ingezet.
- Zorg dat amateurverenigingen laagdrempelige toegang hebben tot voorzieningen in de wijk zoals wijkcentra.

Thema 2: Stad van Verbinding

Versterk de verbinding met maatschappelijk opgave

Kunst en cultuur zijn van onschatbare waarde voor een stad, ook als het gaat om de betekenis voor gemeentelijke opgaven op het gebied van onderwijs, welzijn, sociale samenhang, economie, citymarketing en stadsontwikkeling. Die potentie wordt vaak nog onvoldoende benut. Dat komt enerzijds omdat (delen van) de culturele sector nog te veel op zichzelf is gericht, maar zeker ook omdat het gemeentelijk beleid onvoldoende is gericht op en ingericht voor de verbinding van cultuur met andere domeinen. Dit betekent niet dat het helemaal niet gebeurt. Goede voorbeelden waarin de fysieke inpassing van cultuur groot effect heeft op de leefbaarheid en uitstraling van een wijk is het nieuwe stadsdeel Rijnpark, maar ook het Stadstheater en de gebiedsontwikkelingen rondom Kronenburg/ Cultuur in Zuid.

In de aanbevelingen voor de periode 2025-2028 benoemen wij een aantal pilots, waarbinnen met de praktijk van verbinden nog meer ervaring kan worden opgedaan.

Bouwsteen 5: Nationaal Programma Arnhem-Oost

- Maak in het kader van het NPAO een meerjarige combinatieregeling cultuur-welzijn van waaruit gezelschappen die een langjarig partnerschap aangaan buiten de culturele sector voor een programma financiering kunnen aanvragen (naar analogie van de partnerschappen van Introdans) [NB een dergelijke regeling kan als pilot dienen voor een stadsbrede regeling na 2029];
- Maak afspraken met de betreffende instellingen over het ontwikkelen van educatieaanbod voor de brede school/rijke schooldag in de wijken van NPAO;
- Inventariseer welke panden/kunstwerken/objecten in de wijken van NPAO kunnen bijdragen aan "wijk trots", en vraag partijen daaromheen samen met bewoners cultuur- en erfgoedprogramma te ontwikkelen;
- Inventariseer met woningbouwcorporaties, welzijn en onderwijs welke locaties laagdrempelig geschikt te maken zijn voor ontmoeting en cultuur. Doe dit samen met bewoners;
- Benut de kracht van cultuur en creatieve industrie bij de inhoudelijke vormgeving van beleid op de aanpak van maatschappelijke opgave;

Bouwsteen 6: Arnhem in 2035

De werking van cultuurregio 025 lijkt na een sterke start aan kracht te hebben ingeboet. Toch biedt samenwerking in het kader van de Groene Metropoolregio kansen om (ook) Arnhem als Stad van Verbinding scherper te positioneren.

- Gebruik de aanloop naar Arnhem 800 jaar en de kandidaatstelling van Nijmegen Culturele Hoofdstad om meer werk te maken van samenwerking in de cultuurregio en om het profiel van de stad Arnhem sterker neer te zetten. De bestaande energie daarvoor heeft behoefte aan politieke sturing. Benut de Groene Metropoolregio/ Cultuurregio 025 daarvoor;
- Het rijke culturele aanbod, het opleidingsaanbod en de aanwezige creatieve industrie kunnen van Arnhem een creatief bolwerk maken. Zet samenwerking op tussen cultuur en economie op het gebied van

creatieve industrie. Arnhem staat nu niet in de top 10 van steden met de meeste banen in de creatieve sector. Formuleer een plek in die top 10 als doel en werk samen met Economie, maar ook met het Stimuleringsfonds Fonds Creatieve Industrie en de Topsector Creatieve Industrie aan een 10-jaren plan;

Betekenis voor het subsidiehuis

Vanuit de inhoud van de zes bouwstenen volgen aanbevelingen voor aanpassingen van het subsidiehuis vanaf 2029. Ook daarbij maken wij weer onderscheid tussen Stad van Cultuur en Stad van Verbinding.

Stad van cultuur

Wij adviseren om voor de deelregeling 2 en 3 de maxima te verhogen en subsidies te spreiden binnen een zekere bandbreedte, zodat een continuüm ontstaat (€10.000-€ 30.000) en (€30.000-€ 90.000). De adviescommissie zal dan een weging moeten maken. Als een aantal aanvragen met een hoger bedrag wordt gehonoreerd zal dat tot vermindering van het aantal toekenningen komen. Gelet op de veel geuite wens om meer doorstroming mogelijk te maken en te bouwen aan sterke ketens, achten wij dat aanvaardbaar.

Stad van verbinding

Mocht er naast bovengenoemde in de periode tot 2029 budgettaire ruimte zijn voor het starten van een pilot dan adviseren wij prioriteit te geven aan een regeling gericht op verbinding tussen cultuur en andere sectoren.

Subsidiehuis Arnhem – wijzigingen 2025 – 2028

Basisvoorziening Cultuur	Meerjarenvoorzieningen Cultuur	Artistieke producties, presentaties en festivals (deelregeling 3)	Culturele producties en presentaties en culturele festivals (deelregeling 2)	Stroomversneller Cultuur	Amateurkunst-regeling	Verbinden
Musis/ Stadstheater Rozet Museum Arnhem Luxor Live Focus Filmtheater Gelders Archief (zit in gemeenschappelijke regeling en is een wettelijke taak)	Instellingen die makers en kunstenaars faciliteren (4) Instellingen die (landelijk) van belang zijn in de profilering van Arnhem als cultuurstad (5) Posttheater en Willemeen (2)	Artistieke programma's	Incidentele culturele projecten van zowel professionals als amateurs	Opstartsubsidie voor initiatieven met potentie	Regeling voor instellingen amateurkunst	Regeling voor samenwerken tussen cultuur en andere sectoren in NPAO
Meerjarig (4) Begrotingssubsidie Geen doorstroming	Meerjarig (4) Weinig doorstroming	Meerjarig (2 of 4) Max € 60.000 (verhoog maximum) Adviescommissie Weinig doorstroming	Max € 10.000 (verhoog maximum) Interne adviescommissie Relatief veel doorstroming Aanvragen kan ook voor 2 jaar	Max € 3000 Uitgevoerd door Cultuur Academy	Max € 4500	Projectenregeling voor één of meerjarige projecten
€ 20.500.000	€ 2.100.000	€ 890.000 (per jaar)	Jaarlijks plafond van ± € 300.000	Jaarlijks plafond van ± € 100.000	Jaarlijks plafond van ± € 177.000	Gezamenlijke financiering NPAO en cultuur

Mocht er in de periode tot 2029 ruimte zijn om veranderingen aan te brengen in het subsidiehuis, dan adviseren wij prioriteit te geven aan een regeling gericht op het verbinden van verschillende domeinen en aan het verhogen van de maximaal aan te vragen bedragen 2 en 3.

6. Aanbevelingen vanaf 2029

De gemeente heeft ook gevraagd om ‘bouwstenen’ voor het cultuurbeleid vanaf 2029. Daarbij is het goed om nog eens vast te stellen, dat de landelijke context voor dat beleid nog niet duidelijk is. In het voorjaar van 2024 heeft de Raad voor Cultuur een advies uitgebracht over een vernieuwde inrichting van het cultuurbestel vanaf 2029, waarin onder meer een grotere rol is voorzien voor lokale en provinciale overheden en regionale samenwerkingsverbanden. In afwachting van een nieuw kabinet heeft de Minister van OCW (nog) niet op dat advies gereageerd. Wanneer die reactie wel komt en wat de beleidsinhoudelijke en financiële consequenties zullen zijn, is nog onduidelijk.

Dat neemt niet weg dat de Gemeente Arnhem ook voor de periode vanaf 2029 wel degelijk haar eigen beleid en prioriteiten kan formuleren, waarbij het goed is om bij de concrete invulling wat speelruimte te houden om te zijner tijd adequaat te kunnen reageren op de landelijke situatie.

Thema 1: Stad van Cultuur

In de vorige hoofdstukken stelden wij vast dat Arnhem nu al een stevig basisaanbod heeft binnen de verschillende culturele disciplines. Uit de rondetafelgesprekken kwamen als aandachtspunten onder meer:

- het vergroten van de kansen voor (jonge) makers en in relatie daarmee de ruimte voor nieuwe (‘urban’) disciplines;
- de samenwerking binnen de ketens en dan in het bijzonder de mogelijkheid van doorstroming en de positie en rol van de grote instellingen (de ‘Basis’);
- de toepassing van de codes, in het bijzonder de ruimte voor Fair Pay;
- het subsidiestelsel dat gewenste (nieuwe) ontwikkelingen niet optimaal faciliteert.

In de volgende drie bouwstenen zijn de eerste drie aandachtspunten verwerkt. Op het subsidiestelsel gaan we separaat in.

Bouwsteen 1: Makers centraal

Om de lijn die ingezet is in de bouwstenen op de korte termijn te bestendigen en de maker ook in de toekomst centraal te kunnen stellen is het van belang om in ieder geval de volgende ambities na te streven:

- Borg als gemeente de samenwerking met en actieve betrokkenheid van ArteEZ en Rijn IJssel. Veranker de afspraken en werkwijzen die gemaakt zijn in de jaren voor 2029, maak daarbij gebruik van het al bestaande alumni-beleid en leg de samenwerking bij voorkeur vast in een convenant;
- Zorg voor een actief broedplaatsenbeleid. Doe dat vanuit cultuur in ieder geval samen met economie en/of met stadsontwikkeling/vastgoed. Gebruik bij de uitvoering de expertise van Creatief Arnhem;
- Ondersteun daarnaast de bestaande talentontwikkelinstellingen en stimuleer de totstandkoming van dergelijke instellingen binnen disciplines waar die nu nog ontbreken; mode, design, beeldende kunst en urban zodat de keten van amateur tot professional beter geborgd wordt;
- Hanteer een brede definitie van cultuur, waarin behalve voor de ‘traditionele’ kunstsectoren ook ruimte is voor interdisciplinair werken en voor nieuwe disciplines met veelal ‘self made’ makers, en voor makers binnen de creatieve industrie zoals mode en design. Dat is met name ook van belang als het gaat om verbindingen met andere domeinen;
- Zet in op een positie van Arnhem in de top 10 van steden met banen in de creatieve sector.

Bouwsteen 2: Samenwerking in ketens

Versterking van de culturele sector is niet alleen een opgave voor de gemeente, maar ook voor de sector zelf. Met name van grote instellingen mag worden verwacht dat zij zich niet alleen richten op het eigen functioneren, maar concreet bijdragen aan versterking van de sector als

geheel. Daarbij is denken in ketens (opleiding, talentontwikkeling, maken/producen, presenteren, publiek werven en betrekken) een belangrijk hulpmiddel. Bij wijze van voorbeeld: een instelling met presentatie als kerntaak moet zich realiseren dat opleiding, talentontwikkeling en maken/producen noodzakelijke voorwaarden zijn om sowieso iets te kunnen presenteren, maar dit ook faciliteren. Ook is het van vitaal belang dat zij actief werven en (nieuwe) publieksgroepen betrekken als noodzakelijke investering in de toekomst.

De ambities:

- Blijf investeren in een sterke culturele infrastructuur en zorg daarbij voor samenhang en samenwerking binnen de ketens;
- Investeer op grond van de nu bestaande achterstand extra in beeldende kunst, in het bijzonder door meer presentatieplekken te creëren;
- Geef de huidige instellingen in de Basis en vervolgens ook andere meerjarig gefinancierde instellingen expliciet de opdracht de verbinding aan te gaan met andere organisaties in de keten en koppel hier vooraf geformuleerde doelstellingen aan, met name gericht op impact;
- Overweeg om bij het uitblijven van extra middelen het budget voor de Basis te verlagen en dat voor andere meerjarige subsidies, projectsubsidies, startsubsidies en subsidies voor samenwerking met andere domein te verhogen;
- Neem in het subsidiehuis belemmeringen weg voor doorgroei in de keten;
- Baseer een subsidiestelsel op functies in plaats van op instellingen.

Bouwsteen 3: De Codes vanzelfsprekend

Integrale toepassing van de Codes (Cultural Governance, Diversiteit & Inclusie en Fair Practice/Fair Pay) zou eind 2028 gerealiseerd moeten zijn. Toch nemen wij het hier zonder verdere uitwerking opnieuw op, omdat toepassing van de Codes ook na 2029 onderdeel zou moeten blijven van het cultuurbeleid. Hierin moet ruimte gegeven worden voor afwegingen, bijvoorbeeld tussen aanbod versus arbeidsvoorwaarden.

Elke instelling maakt hierin zijn eigen afweging en verantwoord dit middels een gedegen onderbouwing.

Thema 2: Stad van Verbinding

In de aanbevelingen voor de periode 2025-2028 hebben wij een aantal pilots benoemd, waarbinnen met de praktijk van verbinden ervaring kan worden opgedaan. Vanaf 2029 zou de verbinding met andere domeinen structureel onderdeel moeten zijn van het cultuurbeleid.

Daarbij kwamen vanuit de diverse gesprekken de volgende prioriteiten naar voren:

- Veranker cultuur in de wijken;
- Verbreed de participatie, onder meer door permanent te investeren in cultuureducatie en -participatie. Daarmee wordt geïnvesteerd in de brede basis van de amateurkunsten;
- Versterk de cultuurregio en geef die een herkenbaar gezicht.

Bouwsteen 4: Cultuur verankerd in de wijken

Net als in de meeste andere steden concentreert het (gesubsidieerde) cultuuraanbod zich in Arnhem vooral in en rond het centrum. Dat aanbod is in beginsel toegankelijk voor alle inwoners, maar in de praktijk maakt een grote groep bewoners van buiten het centrum gelegen wijken er weinig gebruik van. Tegelijkertijd is er in de wijken vaak sprake van 'eigen' culturele activiteiten die vaak op het grensvlak liggen van amateur, self-made en professioneel en anders van karakter zijn dan de klassieke disciplines. Vandaar ook het eerdere advies om het cultuurbegrip te verbreden. Een tweede kenmerk van die 'wijkcultuur' is dat het in veel gevallen vooral ook om ontmoeting gaat.

De ambities:

- Ontwikkel vanuit cultuur, maar nadrukkelijk in samenwerking (en cofinanciering!) met onderwijs, welzijn, wonen en andere relevante domeinen, een verbindingsregeling en/of programma, gericht op meerjarige samenwerking tussen cultuur en wijken;
- Draag zorg voor de beschikbaarheid van infrastructuur per wijk, die ruimte en goede faciliteiten biedt voor ontmoeting, voor eigen

culturele initiatieven vanuit de wijk en voor ‘stedelijke’ culturele programma’s;

- Investeer in ‘brede broedplaatsen’ die gevestigd zijn in wijken en waarbinnen makers actief zijn die in hun (artistieke) werk nadrukkelijk zoeken naar verbinding;
- Stimuleer waar mogelijk en zinvol dat bestaande en nieuwe culturele initiatieven en organisaties zich vestigen buiten het centrum en vanuit hun nieuwe locatie een actieve band ontwikkelen met de buurt;
- Vraag van grote instellingen (de Basis) dat zij actief en zichtbaar zijn in wijken. Overweeg zo nodig om een gedeelte van het budget voor de Basis af te zonderen en naar rato te korten op de instellingen in de Basis, waarbij die instellingen gelegenheid krijgen om vanuit het afgezonderde budget projectaanvragen in te dienen die expliciet gaan over het versterken van de verbinding met de stad

Bouwsteen 5: Brede publieksparticipatie

De meeste culturele instellingen maken werk van diversiteit en inclusie. Toch worden nog lang niet alle inwoners van de stad bereikt. Binnen- en buitenschoolse cultuureducatie is een basisvoorwaarde om dat op termijn te verbeteren. Tegelijkertijd mogen van gesubsidieerde instellingen ook nu al (extra) inspanningen op dit gebied worden verwacht.

De ambities:

- Blijf investeren in binnen- en buitenschoolse cultuureducatie en zoek daarbij aansluiting met nieuwe makers en genres in de wijken (bv urban);
- Stimuleer programma’s en projecten waarin doelgroepen (communities) actief worden betrokken;
- Vraag van instellingen in het kader van de code diversiteit en inclusie concrete en meetbare doelstellingen te formuleren in het kader van verbreding van het publieksbereik;
- Geef bij de toekenning van subsidies prioriteit aan projecten en programma’s die specifiek gericht zijn op het bereiken van nieuwe doelgroepen).

Bouwsteen 6: Sterke cultuurregio

Er ligt een kans om met 800 jaar Arnhem en Nijmegen als mogelijke kandidaat culturele hoofdstad in het verschiets de cultuurregio 025 nieuwe energie in te blazen, stevig te wortelen en toekomstbestendig te maken. Juist door cultuur te verbinden met thema’s als duurzaamheid, klimaat, energietransitie, natuur en de verbinding tussen stedelijk en landelijk leven.

De ambities:

- Maak bestuurlijke afspraken met Nijmegen over de ontwikkeling van een sterke cultuurregio aansluitend bij de uitgangspunten van het stelseladvies van de Raad voor Cultuur, ‘Toegang tot Cultuur’, bij voorkeur gerelateerd aan de Groene metropoolregio;
- Gebruik de viering van Arnhem 800 jaar en de mogelijke kandidatuur van Nijmegen als Europese Culturele Hoofdstad om het profiel van de metropoolregio (inter)nationaal bekend te maken;
- Ontwikkel de huidige evenementenregeling zo mogelijk intergemeentelijk met Nijmegen tot een regeling voor evenementen en festivals die bijdragen aan het gewenste profiel van de metropoolregio om zo Arnhem en de regio steviger op de kaart te zetten.

Subsidiehuis na 2029

Vanuit de inhoud van de zes bouwstenen volgen ten slotte aanbevelingen voor de inrichting van het subsidiehuis vanaf 2029. Ook daarbij maken wij weer onderscheid tussen Stad van Cultuur en Stad van Verbinding.

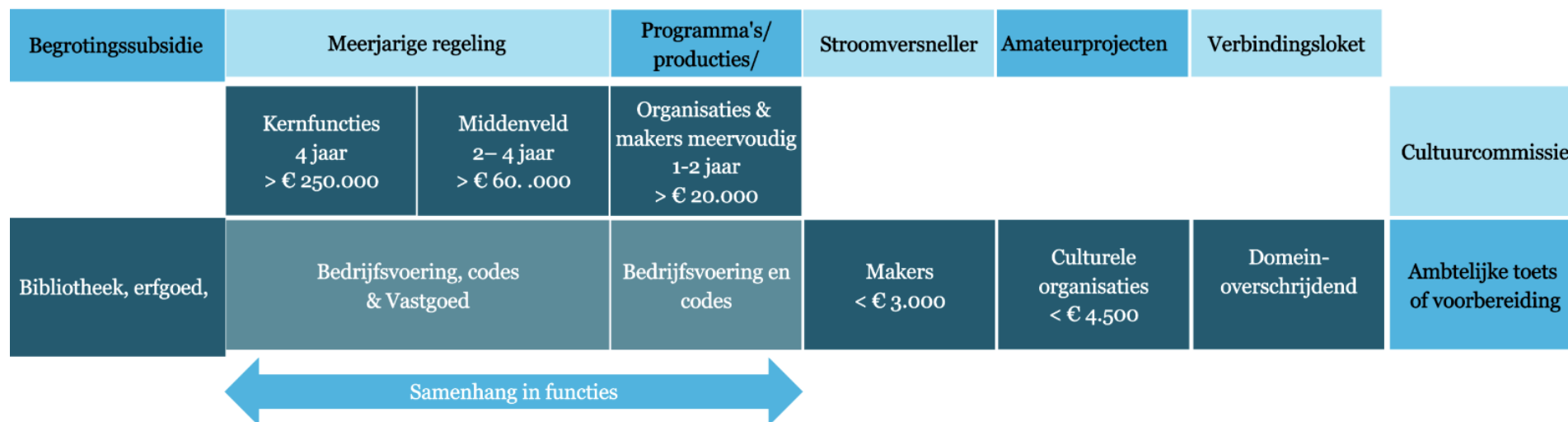
Stad van Cultuur

- Benoem in het meerjarenbeleid geen instellingen, maar functies die voortkomen uit de beleidskeuzes;
- Richt het subsidiehuis zo in dat het de groei van en samenhang binnen ketens stimuleert; maak meer beweging en doorstroming mogelijk;
- Geef bij de verdeling van het beschikbare budget prioriteit aan regelingen die (nieuwe) makers en artistiek experiment ondersteunen;
- Vraag meerjarig gefinancierde instellingen samen te werken met lokale makers (professioneel en amateurs);
- Behoud laagdrempelig toegankelijk subsidies voor beginnende makers (zoals nu de 'stroomversneller');
- Kijk bij de vormgeving van het stelsel naar mogelijkheden om "de koek" te vergroten. Een stelsel dat aanvragen bij landelijke/provinciale/particuliere fondsen ondersteunt, helpt om meer cultuurgeld in Arnhem beschikbaar te krijgen;
- Beperk het aantal begrotingssubsidies tot wettelijke taken (bibliotheek, erfgoed);
- Vraag over alle meerjarige subsidies – dus inclusief de Basis - advies aan een onafhankelijke adviescommissie, die beoordeelt op artistieke kwaliteit, waarde/betekenis voor de stad, organisatie, financiën en de codes en die een integrale afweging kan maken over het geheel van het aanbod;
- Maak de adviezen van deze commissie openbaar.

Stad van verbinding

- Maak een domeinoverstijgend verbindingsloket, dat wordt bemenst door en gevoed uit bijdragen van cultuur, onderwijs, welzijn en andere relevante domeinen;
- Laadt dat loket met regelingen of programma's die in ieder geval gericht zijn op de verankering van cultuur in de wijken, op de versterking en verbreding van publieksparticipatie, op de verbinding van cultuur met welzijn en op bijzondere programma's en projecten op het gebied van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie;
- Maak samen met economie een regeling en/of programma gericht op de versterking van cultureel/creatief ondernemerschap. Overweeg of de financiering van broedplaatsen onderdeel zou moeten zijn van zo'n regeling;
- Laat de bestaande evenementenregelingen (subsidieregeling 1a en 1b) bij voorkeur opgaan in de hiervoor genoemde intergemeentelijke regeling met Nijmegen. Mocht dat niet lukken, maak er dan samen met economie een regeling van die meer dan nu gericht is op grootschalige (publieks)evenementen en festivals die bijdragen aan de profilering en positionering van Arnhem.

Subsidiehuis van de toekomst

7. Slotopmerkingen

Arnhem, creatieve stad van verbinding

De afgelopen maanden waren wij in de gelegenheid ons te verdiepen in het culturele veld in Arnhem en hebben we met velen uit dat veld kunnen spreken. Hier past ook een woord van dank aan iedereen die bereid was mee te werken.

De rijkdom, breedte en diversiteit van het aanbod zien wij als een belangrijk kenmerk van het culturele veld in Arnhem. We zien echter ook dat samenwerking tussen partijen geen vanzelfsprekendheid is en beter kan. Er is geen sprake van onwil, maar er is meer regie nodig om structurele samenwerking van de grond te krijgen zodat de opbrengst meer wordt dan sec de som der delen. De gemeente kan die regie oppakken in beleid en door eisen te stellen in de subsidievoorwaarden.

Koester de basis

Het culturele veld in Arnhem staat op een brede basis die begint bij cultuureducatie en -participatie en enthousiaste amateurkunstenaars en -verenigingen. Blijven investeren in, toegankelijk houden van en ruimte maken voor cultuureducatie, -participatie en amateurs is nodig om die basis in stand te houden. Slechten van financiële drempels (zeker als de BTW verhoogd wordt) en beschikbaar stellen van voldoende laagdrempelige plekken voor de breedtekunst moeten onderdeel van beleid zijn en blijven.

Doorstroming

Arnhem heeft een mooi pallet aan subsidieregelingen die makers in verschillende stadia van ontwikkeling ondersteunen. Daarnaast is er de Arnhemse basis: gevestigde culturele instellingen die vanuit de begroting worden ondersteund. De maxima in de meerjarige regelingen belemmeren een deel van de makers bij hun doorontwikkeling en instellingen die begrotingssubsidie ontvangen worden te weinig beoordeeld op hun functie voor de gehele keten. Daarom adviseren wij het subsidiestelsel stap voor

stap aan te passen zodat daarin meer groei en doorstroming plaats kan vinden en er een integrale afweging voor het geheel kan plaatsvinden. Dat betekent echter ook dat er bij iedere meerjarige aanvraagronde winnaars en verliezers kunnen zijn. Hoe lastig dit ook kan zijn voor verliezers, voor het stelsel als geheel brengt het gezonde dynamiek.

Verbinding

In de door ons bestudeerde beleidsdocumenten en in nagenoeg alle gevoerde gesprekken kwam de roep om verbinding terug; verbinding tussen culturele instellingen, verbinding met een breder publiek, meer verbinding met de wijken, verbinding met andere beleidsterreinen en verbinding in de cultuurregio. Dat zou dan ook de kern van beleid in de komende jaren moeten zijn: concreet vormgeven aan die verbindingen in beleid en de instrumenten die daarbij horen. Het Nationaal Programma Arnhem Oost kan daarbij een goede katalysator zijn.

Creatieve stad

Met verschillende kunstvakopleidingen, creatieve ondernemers en makers afficheert Arnhem zich graag als creatieve stad. Toch staat Arnhem niet in de top tien van steden met de meeste creatieve banen. Ga voor die top tien! Maak daar een concrete ambitie van en maak samen met de kunstvakopleidingen een plan hoe Arnhem als stad aantrekkelijk kan zijn en blijven voor creatieve makers.

Onderdeel van onze opdracht was te onderzoeken of er een noemer is waaronder Arnhem als cultuurstad te vangen zou zijn. Er is breed en divers aanbod, vaak van hoog niveau, maar onderscheidend is het niet. Ons lijkt het niet verstandig om bij de keuze voor zo'n profiel in te zetten op één of een paar kunstdisciplines. De in potentie sterkste kenmerken van Arnhem als cultuurstad zijn enerzijds dat Arnhem een stad is van makers, een creatieve stad en anderzijds dat die makers en de culturele instellingen in brede zin de verbinding zoeken, met elkaar, met de stad, met andere domeinen en met de wijken. Dat is misschien niet onderscheidend in de zin van uniek, maar juist de combinatie van die twee kan Arnhem de komende jaren wel onderscheidend maken. Bovendien zijn het richtinggevende keuzes en dat kan van een 'cultureel profiel' niet altijd worden gezegd.

DEEL IV: Bijlagen

8. Vergelijking gemeenten

Voor dit onderzoek zijn elf gemeenten gesproken over de inrichting van hun cultuurbestel. Hierbij is gekeken naar: de budgetten, de regelingen, de organisatie van adviescommissies, de inzet op cultuureducatie, de inzet van cultuurcoaches en de samenwerking met de domeinen onderwijs en sociaal.

Het betreft een vergelijking op hoofdlijnen. De vergelijking is gedaan aan de hand van deskresearch, een factsheet per gemeente en een interview van een half uur, per gemeente. De resultaten zijn geanonimiseerd weergegeven in deze beknopte samenvatting. De uitkomsten zijn indicatief. Bijvoorbeeld omdat er verschillen zijn in hoe gemeenten hun cultuurbudget indelen.

Bij de analyse van de resultaten zijn twee vergelijkingsgroepen van gemeenten gemaakt. Deze groepen zijn vooral samengesteld op basis van de inwonersaantallen van de verschillende gemeenten. Gemeenten zijn geselecteerd voor deelname op basis van de samenstelling van de bevolking, hun cultuurprofiel en met een spreiding over Nederland.

In het eerste deel van dit onderzoek worden de resultaten als gemiddelde van deze groepen getoond. In het tweede deel wordt gekeken naar de bevindingen uit alle gemeenten samen en ligt de nadruk op overeenkomsten en verschillen op de onderwerpen van de analyse.

De volgende gemeenten zijn onderdeel van de vergelijking en ingedeeld bij Groep A of B:

- Groep A: Arnhem, Den Bosch, Enschede, Groningen, Nijmegen en Tilburg.
- Groep B: Alkmaar, Delft, Dordrecht, Leiden en Zwolle.

In onderstaande tabel zijn per groep het gemiddelde aantal inwoners gegeven, en het cultuurbudget.

	Aantal inwoners	Totaal cultuurbudget	Budget per inwoner
Groep A	190.000	€ 28,5 mln.	€150
Groep B	120.000	€ 16 mln.	€130
Totaal	160.000	€ 22,5 mln.	€140

* Bovenstaande getallen zijn afgerond en geven het gemiddelde van de gemeenten per groep.

Deze resultaten tonen dat de gemeenten uit groep A gemiddeld meer aan cultuurbudget per inwoner besteden dan de gemeenten uit groep B. Er is hierbij een matig positief verband tussen deze variabelen. Met andere woorden dat gemeenten met meer inwoners ook een hoger cultuurbudget per inwoner hebben. Waarschijnlijk door meer of grotere culturele voorzieningen.

Verdeling van het cultuurbudget

Bij de verdeling van het cultuurbudget over verschillende culturele instellingen en projecten zien we bij meerjarige financiering het volgende:

- Gemeenten besteden gemiddeld ongeveer 25% van hun totale cultuurbudget aan bibliotheken. De variatie tussen gemeenten is gedeeltelijk te verklaren door de verschillende taken van bibliotheken.
- Het aandeel van de structurele subsidies (exclusief de bibliotheek) bedraagt gemiddeld 58% van het totale cultuurbudget. In de gemeenten uit groep A ligt dit aandeel hoger.

- Het aandeel van de drie grootste structureel gefinancierde instellingen (exclusief de bibliotheek) bedraagt in beide groepen gemiddeld 39% van het totale cultuurbudget.
- Er is een aanzienlijke variatie in het aantal cultuurstellingen dat structureel wordt gefinancierd. Hoewel het gemiddelde voor beide groepen vergelijkbaar is, is de spreiding binnen beide groepen zeer groot.

	Bibliotheek	Structureel	Top 3	Aantal structureel	Bandbreedte structureel
<i>Groep A</i>	25%	61%	39%	25	6-43
<i>Groep B</i>	27%	54%	39%	24	12-59
<i>Totaal</i>	26%	58%	39%	25	6-59

	Begrotings-subsidie	Meerjarige subsidies	Project-regelingen	Snelloket
<i>Groep A</i>	4 van de 6	5 van de 6	5 van de 6	5 van de 6
<i>Groep B</i>	4 van de 5	3 van de 5	6 van de 6	1 van de 5

* Bovenstaande percentages betreffen de omvang van deze post als deel van het gehele cultuurbudget.

Uit de analyse van het budget voor projectsubsidies blijkt dat dit voor alle gemeenten rond de 4,0% van het totale cultuurbudget ligt. Het reële bedrag varieert echter aanzienlijk tussen de gemeenten uit groep A en B.

	Projectbudget	Budget per inwoner	Aandeel projectbudget
<i>Groep A</i>	€ 910.000	€ 4,75	4,1%
<i>Groep B</i>	€ 365.000	€ 3,00	3,8%
<i>Totaal</i>	€ 690.000	€ 4,00	4,0%

* Bovenstaande percentage betreft de omvang van deze post als deel van het gehele cultuurbudget.

Subsidie instrumenten

Er is gevraagd naar de volgende vier verschillende soorten subsidies:

- Begrotingssubsidies: Instellingen die zijn opgenomen in de begroting en elk jaar worden gefinancierd, ontvangen begrotingssubsidies. Dit betreft vaak de BIS (basisinfrastructuur) instellingen en organisaties met een wettelijke taak.
- Meerjarige subsidies: Deze regelingen gelden voor meerdere jaren, met een looptijd van 2, 4 of 8 jaar. Ze worden over het algemeen verstrekt aan professionele culturele instellingen.
- Projectregelingen: Dit betreft alle regelingen die eenmalig zijn en een duur van minder dan een jaar hebben. Deze regelingen hebben meestal een lokale doelstelling en de projecten moeten bijdragen aan het culturele aanbod in de gemeente.
- Snelloket (ook wel impuls) regelingen: Deze worden doorgaans binnen 4 weken beoordeeld en zijn bedoeld ter bevordering van het makersklimaat, amateurkunst, of participatie en inclusie. Er geldt een maximaal subsidiebedrag tussen €2500 en €9000. Opvallend is dat gemeenten uit groep B hier veel minder gebruik van maken.

Uit de gesprekken blijkt dat een aantal gemeenten momenteel overstapt van een systeem met begrotingssubsidies naar meerjarige subsidies. Momenteel bestaan deze twee vormen vaak nog naast elkaar. Er zijn ook gemeenten die bewust voor alleen meerjarige subsidies kiezen. Over de motivatie achter deze transitie worden drie belangrijke redenen genoemd: meerjarige regelingen bieden meer transparantie, geven de gemeenten meer grip op de doorstroming, en maken een onafhankelijke beoordeling door een adviescommissie mogelijk.

Uit het overzicht van alle aan te vragen regelingen blijkt dat gemeenten op uiteenlopende manieren omgaan met de specificering hiervan. Deze regelingen kunnen worden onderverdeeld in de volgende veelvoorkomende categorieën:

- Een regeling voor amateurkunst
- Een regeling voor evenementen/producties

- Een regeling voor jongerencultuur (vaak (mede)gefinancierd vanuit de SPUK)
- Een regeling voor inclusie/diversiteit
- Een (jonge) makers regeling.

De beoordeling van subsidieaanvragen

Bij het beoordelen van subsidieaanvragen blijkt dat alle gemeenten gebruikmaken van een ambtelijke toets op een bepaalde groep aanvragen. Daarnaast maakt het merendeel van de gemeenten voor bepaalde regelingen gebruik van een adviescommissie. Welke regelingen door wie worden beoordeeld, hangt over het algemeen af van de hoogte van de aanvraag. De volgende tabel toont het percentage gemeenten dat gebruikmaakt van een adviescommissie, het aantal aanvragen dat de commissies in totaal verwerken, en of deze commissies adviseren over structurele en/of incidentele middelen.

	Advies- commissie	Structurele middelen	Incidentele middelen	Structurele & incidentele	Aanvragen cie.
<i>Groep A</i>	6 van de 6	1	1	4	Ca. 50
<i>Groep B</i>	3 van de 5	0	2	1	Ca. 45

Het gebruik van onafhankelijke adviescommissies neemt duidelijk toe. In het merendeel van de gemeenten is dit een thema dat momenteel wordt ontwikkeld. Adviescommissies worden vooral ingezet in de volgende situaties:

- Wanneer een budget voor projectsubsidies moet worden verdeeld in een aanvraagronde. Er zijn dan per jaar twee rondes waarin aanvragen kunnen worden ingediend. De commissie beoordeelt alle aanvragen binnen een bepaalde ronde.
- Wanneer projectsubsidies met een relatief hoog subsidiebedrag worden verdeeld, bijvoorbeeld bij aanvragen hoger dan € 10.000.
- Bij de beoordeling van aanvragen voor meerjarige subsidies, waarbij de aanvrager een ondernemingsplan ter beoordeling indient.

Deze commissies worden begeleid door de ambtelijke staf en in sommige gevallen door een toegewezen ambtenaren die aanvragen van voorbereidend commentaar voorzien. De commissies bestaan altijd uit onafhankelijke experts en komen voor in de volgende variaties:

- Een vaste voorzitter met circa vier roulerende commissieleden.
- Een vaste commissie die per kwartaal bijeenkomt om alle binnengekomen aanvragen te beoordelen.
- Een vaste voorzitter en circa 15 commissieleden die op afroep beschikbaar zijn, waarbij een aanvraag door minimaal vijf commissieleden wordt beoordeeld.
- Meerdere deelcommissies, bijvoorbeeld voor professionele initiatieven en voor amateurkunst.

Cultuureducatie inzet en samenwerking

Bijna alle deelnemende gemeenten investeren met eigen middelen in het programma Cultuureducatie met Kwaliteit, op een enkele uitzondering na. De organisatie en het bereik van cultuureducatie verschillen echter sterk per gemeente. Daarnaast maken vrijwel alle gemeenten gebruik van cultuurcoaches, vaak ondergebracht bij de uitvoeringsorganisatie voor cultuureducatie en participatie. Verschillende benamingen en rollen worden gehanteerd, zoals cultuurmakelaar, cultuurverbinder, of cultuurcoach.

Een mogelijke richting van een verklaring ligt in de samenwerking met het beleidsdomein onderwijs. Er is een variatie tussen de gemeenten in de samenwerking met de afdeling onderwijs, die incidenteel of intensief kan zijn.

- Incidentele samenwerking: In sommige gemeenten is de samenwerking tussen cultuur en onderwijs beperkt tot minimale contacten of informele afstemming. Dit is vaak te wijten aan een gebrek aan capaciteit binnen de afdelingen of een lage prioriteit in het beleid. Interacties zijn ad-hoc en projectgebonden zonder structurele ondersteuning. De financiële bijdragen komen voornamelijk van de cultuurafdeling, met weinig tot geen substantiële steun vanuit

onderwijs. Dit leidt tot gefragmenteerde initiatieven die de potentiële voordelen niet volledig benutten.

- **Intensieve samenwerking:** Andere gemeenten hebben een intensieve samenwerking tussen cultuur en onderwijs, vaak met formele mechanismen zoals stuurgroepen waarin beide sectoren overleggen, of een collega die betrokken is bij beide afdelingen. Deze samenwerking is soms thematisch, met gezamenlijk beleid en cofinanciering voor gezamenlijke doelen. Dit resulteert vaak in een hoge deelname van scholen en verbinding met programma's zoals de verlengde schooldag, wat leidt tot meer cultuureducatie en een verrijkt onderwijsaanbod.

Ook de samenwerking met het sociaal domein varieert tussen gemeenten, waarbij er sprake kan zijn van incidentele of intensieve samenwerking.

- **Incidentele samenwerking:** Enkele gemeenten melden beperkte tot geen formele samenwerkingsverbanden tussen cultuur en het sociaal domein. Interacties zijn projectgericht en afhankelijk van individuele initiatieven, met cultuur als financierende partij. Er is geen structurele financiering of strategie. Sommige gemeenten bevinden zich in een opbouwfase van samenwerking rond thema's zoals ouderenbeleid of laaggeletterdheid.
- **Intensieve samenwerking:** Sommige gemeenten hanteren een geïntegreerde aanpak van cultuur en het sociaal domein, ondersteund door teams of rollen die deze integratie bevorderen. Dit omvat specifieke programma's met gezamenlijke investeringen in projecten zoals armoedebelid en cultuurinitiatieven die bijdragen aan sociaal welzijn. Voorbeelden zijn projecten die gezondheid bevorderen, zoals dansen voor valpreventie en choreografie voor weerbaarheid. Deze samenwerking wordt ondersteund door cofinanciering en steeds meer omarmd door het sociaal domein. Een risicofactor bij deze intensieve samenwerking is het stapelen van subsidievoorwaarden, wat het aanvraagproces complexer maakt.

Toelichting

Deze vergelijking is uitgevoerd als onderdeel van een drietal opdrachten van Blueyard voor gemeenten voor herziening van het bestel of de beleidsvisie. Deelnemende gemeenten aan de vergelijking krijgen deze samenvatting als dank voor hun medewerking. De vergelijking is uitgevoerd door Auke Damsma (projectassistent) en [Juriaan Rammeloo](#) (senior adviseur). Meer informatie kunt u vinden op [blueyard.nl](#)

9. Deelnemerslijst interviews

- Gemeente Arnhem: Paul van Hoof, Ontwikkelbedrijf en Heleen Sauer, programmamanager Groeiende Stad.
- Gemeente Arnhem: Monaïm Benrida, programmadirecteur Nationaal Programma Arnhem Oost
- Cultuur Netwerk Arnhem: voorzitter Ralph Dassen (directeur-bestuurder Focus Filmtheater) en Jenny Doest (directeur-bestuurder Rozet²)
- Introdans: Marieke van 't Hoff, zakelijk directeur-bestuurder
- Museum Arnhem: Saskia Bak, directeur-bestuurder
- Platform Beeldende Kunst Arnhem: Inge Pollet, directeur Plaatsmaken
- Cultuur Academy: Esther Dijkers, directeur
- ArtEZ University of the Arts, Sharon Gesthuizen, directeur Art & Design
- Rijn IJssel: Jean Paul Verhofstad, directeur Creatieve Industrie
- Gemeente Nijmegen: Natalie van den Dobbelsteen, strategisch adviseur Cultuur
- Externe adviescommissie meerjarige regelingen Producties, Evenementen en Festivals: Nelly Voorhuis, voorzitter
- Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen: Mariken Prüst, programmamanager Ontspannen Regio
- Raad voor Cultuur: Kristel Baele, voorzitter

² Rozet: wegens de rol die zij vervullen op het gebied van cultuureducatie

Keizersgracht 100-104
1015 CV Amsterdam, the Netherlands
info@blueyard.nl
www.blueyard.nl